

Диоба Јакшића

(епска народна песма)

У епским народним песмама покосовског тематског круга српски великаши опевани су или као мудри, правдољубиви и храбри људи, или као личности које су у сукобу због деобе имања. У песми која је пред тобом, сазнаћеш како су двојица властелина делила очеву имовину, око чега су се завадили, ко је браћу помирио и како се породични сукоб разрешио.

карати – грдити некога, прекоревати га
дангубити – узалудно трошити време, проводити време у нераду, у беспослици

Каравлашка – Влашка, област у Румунији
Карабогданска – Молдавија, област у Румунији
гриота (грехота) – грех, огрешење
покор – срамота, оно што изазива стид

молитвена чаша – види у одељку

Мјесец кара звијезду Даницу:
 „Бе си била, звијездо Данице?
 Бе си била, ђе си дангубила,
 дангубила три бијела дана?”
 Даница се њему одговара:
 „Ја сам била, ја сам дангубила
 више б’јела града Биограда,
 гледајући чуда великога,
 ђе дијеле браћа очевину,
 Јакшић Дмитар и Јакшић Богдане.
 Лијепо се браћа погодише,
 очевину своју под’јелише:
 Дмитар узе земљу Каравлашку,
 Каравлашку и Карабогданску,
 и сав Банат до воде Дунава;
 Богдан узе Сријем-земљу равну,
 Сријем-земљу и равно Посавље,
 и Србију до Ужица града;
 Дмитар узе доњи крај од града
 и Небојшу на Дунаву кулу;
 Богдан узе горњи крај од града
 и Ружицу цркву на сред града.
 О мало се браћа завадише,
 да око шта, веће ни око шта:
 око врана коња и сокола;
 Дмитар иште коња старјешинство,

врана коња и сива сокола,
 Богдан њему не да ни једнога.
 Кад ујутру јутро освануло,
 Дмитар узја вранца великога,
 и он узе сивога сокола,
 пак полази у лов у планину,
 а дозива љубу Анђелију:
 „Анђелија, моја вјерна љубо,
 отруј мени мог брата Богдана;
 ако ли га отровати нећеш,
 не чекај ме у бијелу двору!”
 Кад то зачу љуба Анђелија,
 она сједе брижна, невесела,
 сама мисли, а сама говори:
 „Што ће ова сиња кукавица!
 Да отрујем мојега ђевера!
 Од бога је велика гриота,
 а од људи покор и срамота;
 рећи ће ми мало и велико:
 видите ли оне несретнице
 ђе отрова својега ђевера!
 Ако ли га отровати нећу,
 не см’јем војна у двору чекати.”
 Све мислила, на једно смислила:
 она оде у подруме доње,
 те узима чашу молитвену,

саковану од сувога злата,
што је она од оца донела,
пуну рујна наточила вина,
па је носи својему ђеверу,
љуби њега у skut и у руку,
и пред њим се до земљице клања:
„На част теби, мој мили ђевере!
На част теби и чаша и вино,
поклони ми коња и сокола!”
Богдану се на то ражалило,
поклони јој коња и сокола.
Дмитар лови цијел дан по гори,
и не може ништа уловити:
Намјера га пред вече нанесе
на зелено у гори језеро,
у језеру утва златокрила.
Пусти Дмитар сивога сокола
да увати утву златокрилу;
она му се не да ни гледати,
него шчепа сивога сокола
и сломи му оно десно крило.
Кад то виђе Јакшић Димитрије,
брже свлачи господско од’јело,
пак заплива у тихо језеро,
те извади сивога сокола,
па он пита сивога сокола:
„Како ти је, мој сиви соколе,
како ти је без крила твојега?”
Соко њему писком одговара:
„Мени јесте без крила мојега
као брату једном без другог.”
Тад се Дмитар бјеше досјетио,
ђе ће љуба брата отровати,
па он узја вранца великога,
брже трчи граду Биограду –
не би л’ брата жива затекао.
Кад је био на Чекмек-ћуприју,
нагна вранца да преко ње пређе;
пропадоше ноге у ћуприју,
сломи вранац обје ноге прве.
Кад се Дмитар виђе у невољи,
скиде седло с вранца великога,
пак заврже на буздован перни,
брже дође граду Биограду.

Како дође, он љубу дозива:
„Анђелија, моја вјерна љубо!
Да ми ниси брата отровала?”
Анђелија њему одговара:
„Нијесам ти брата отровала,
веће сам те с братом помирила.”

skut – доњи део одеће

утва – барска птица,
врста изумрле дивље
пловке; златокрила
утва – утва са
златнориђим крилима

чекмек-ћуприја
– покретни мост,
ланчани мост који је
служио да се њиме уђе
у утврђене градове

перни буздован –
врста средњовековног
оружја, буздован са
шиљцима

- ◆ Песма *Диоба Јакшића* почиње митолошким мотивима – разговором између Месеца и звезде Данице.
- ◆ Зашто је Месецу и звезди Даница поверено да наговесте збивања у песми? Зашто су они персонификовани?
- ◆ Браћа Дмитар и Богдан деле имовину. Око чега су се завадили? Зашто су коњ и соко толико важни и једном и другом брату? Шта коњ и соко симболизују у породици Јакшић?
- ◆ Протумачи стих: *Дмитар ишће коња старјешинство*. Кома по обичајном праву припада коњ?
- ◆ Кад не добије оно што мисли да му припада, увређени Дмитар наређује својој жени, Анђелији, да му отрује брата. Зашто Дмитар то не учини сам? Коју црту његовог карактера откриваш у таквом поступку? Какав је човек Дмитар?
- ◆ Како поступа Анђелија? Зашто се оглушила о мужевљевоу наредбу? Чега се досетила као спасоносног решења? Шта симболизује молитвена чаша?
- ◆ Опиши Анђелију. Издвој неколико битних црта њеног карактера. Размисли о корену речи њеног имена. Шта је својим поступком постигла? Којим речима се обраћа деверу? На шта је тиме подсетила Богдана? Шта он схвата?
- ◆ Окарактериши Богдана. Какав је његов однос према брату Дмитру? Како је разумео поступак своје снахе Анђелије? Чиме јој узвраћа за несебичну пажњу, љубав и жртвовање?
- ◆ У кући Јакшића одвија се једна драма. У лову Дмитар доживљава другу. Препричај те детаље. Како Дмитар спасава рањеног сокола? Које соколове речи изазову у њему грижу савести? Цитирај те стихове.
- ◆ Шта Дмитар у том тренутку чини? Чега постаје свестан?
- ◆ Коњ и соко, који су били повод раздора и свађе, на крају страдају. Шта тиме народни певач поручује? Коју поуку би ти извукао/ла из расплета ове песме?

УОКВИРЕНА ФАБУЛА

Уоквирена фабула представља причу или низ прича које се налазе у заједничком оквиру неке друге тек назначене или развијене приче. Уоквирену фабулу, тј. „причу у причи“ најчешће срећемо у приповеци, новели или роману, али је има и у другим епским и драмским формама.

Најпознатија дела са уоквиреном фабулом јесу: *Хиљаду и једна ноћ* (бајка), Бокачо *Декамерон*, Лаза Лазаревић *Швабица*, Иво Андрић *Проклетиа авлија*.

МОЛИТВЕНА ЧАША

Вук Стефановић Караџић је у првом издању *Српској рјечника* под појмом **молитвена чаша** записао: „*Кад свашови дођу ђевојачкој кући и сједу за сто, онда (по обичају) ошац ђевојачки донесе нову чашу, ше из ње пију у здравље. Пошом шу чашу сиреме уз ђевојку и на вјенчању зајоје из ње вином момка и ђевојку, и то се зове **молишвена чаша**. Послије вјенчања млада ошави молишвену чашу, и чува је (сиомена раги) до смрти.*”

ЈАКШИЋИ У ИСТОРИЈИ И ПОЕЗИЈИ

Јакшићи су српска племићка (властеоска) породица из XV века. Војвода Јакша Бржичевић, оснивач ове породице, предводио је српске чете које су помагале Турцима у освајању Цариграда 1453. године. Јакшићеви синови, Дмитар и Стефан, прешли су из Јагодине у Угарску око 1464. године са 1 200 својих ратника. Угарски краљ Матија Корвин, у знак захвалности, даривао им је посед, данас град у источној Словачкој..

У бици код Кошица прославио се **Дмитар Јакшић**, јунак српских народних песама.

Године 1480. војска краља Матије Корвина кренула је у поход против босанског паше. Међу војним заповедницима били су Дмитар Јакшић и његов син Јован.

Дмитар је погинуо у јесен 1486. године наомак Смедерева, после повратка са посланства у Цариграду. Његов брат Стефан умро је у Бечу 1489. године.

Директан потомак породице Јакшић је руски цар Иван IV Грозни, преко треће ћерке Стефана Јакшића, Ане, односно њене ћерке Јелене Васиљевне, супруге великог руског кнеза Василија Ивановича.

Богдан Јакшић је личност непозната историји. Народна епика опевала је Јакшиће као велике јунаке познате и по женидбеним авантурама и по деобама. Чуvene песме о Јакшићима су: *Диоба Јакшића*, *Јакшићи кушају љубе*, *Женидба Мишра Јакшића*, *Женидба Теодора Јакшића*, *Ројство* и *женидба Јакшића Шћейана* и друге.

